תורה אור

איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל משום רבי שמעון בן אלעזר *חכמים תקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתים ולאלמנה מנה והם האמינוהו שאם אמר "פתח פתוח מצאתי" נאמן, א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם? אמר רבא *חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. תנא הואיל וקנס חכמים הוא לא תגבה אלא מן הזיבורית 'קנסא' מאי קנסא? אלא אימא הואיל ותקנת חכמים הוא לא תגבה אלא מן הזיבורית, רבן שמעון בן גמליאל אומר *כתובת אשה מן התורה ומי אמר רבן שמעון בן גמליאל הכי *והתניא "כסף ישקול כמוהר הבתולות" (שמות כב) שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כזה 'מכאן *סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה רבן שמעון בן גמליאל אומר כתובת אשה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים? איפוך, ומאי חזית דאפכת בתרייתא איפוך קמייתא? הא שמעינא ליה לרבן שמעון בן גמליאל דאמר כתובת אשה מדאורייתא דתנן *רבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעות קפוטקיא ואי בעית אימא כולה רבן שמעון בן גמליאל היא וחסורי מיחסרא והכי קתני מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה, כתובת אלמנה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים, שרבן שמעון בן גמליאל אומר כתובת אלמנה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה "פתח פתוח מצאתי" אמר ליה רב נחמן אסבוהו כופרי, מברכתא חביטא ליה, והא רב נחמן הוא דאמר מהימן? מהימן, ומסבינן ליה כופרי, רב אחאי משני "כאן בבחור כאן בנשוי ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל אמר ליה "פתח פתוח מצאתי" אמר ליה "שמא הטיתה" אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך באישון לילה ואפילה היטה מצאו פתוח לא היטה מצאו נעול איכא דאמרי הכי אמר ליה 'שמא במזיד הטיתה ועקרת לדשא ועברא אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שהוא מהלך באישון לילה ואפילה היטה במזיד מצאו פתוח, לא היטה במזיד מצאו נעול ההוא דאתא לקמיה 'דרבן גמליאל בר רבי אמר ליה "רבי, בעלתי ולא מצאתי דם" אמרה לו: "רבי, בתולה הייתי" אמר להם הביאו לי אותו סודר, הביאו לו הסודר ושראו במים וכבסו ומצא עליו כמה טיפי דמים, אמר לו "לך זכה במקחך" אמר ליה 'הונא מר בריה דרבא מפרזקיא' לרב אשי אנן נמי נעביד הכי אמר ליה

גיהוץ

חכמים תקנו לאשה כו'. כלומר אי הואי כתובתה דאורייתא לא הוי נאמן להפקיעה אלא בעדות ידועה אבל כתובתה, חכמים תיקנוה הם אמרו והם אמרו: הם שתיקנוה אמרו שהוא נאמן להפסידה אף בטענת פתח פתוח: **א"כ.** שבידו להפקיעה: **מה הועילו חכמים בתקנתן.** שתקנו לה כתובה: **חזקה אין אדם טורח בסעודה כו'.** אין לחוש שיטעון אדם כך אלא באמת שאם היה שונא אותה מתחילה לא היה טורח בסעודה וכונסה ומפסיד סעודתו חנם אלא היה מגרשה מתחילה: **אלא מן הזיבורית.** אם באת לגבות כתובתה ויש לו עידית וזיבורית ובינונית אינה יכולה לומר תן לי עידית או בינונית בשויה אלא אם בא ליתן לה זיבורית בשויה יתן: [**מאי קנסא.** כלומר מאי פשע דקא קנסינן ליה]: **מן התורה.** מכסף ישקול כדלקמן: **כסף ישקול.** במפתה נאמר: **כמוהר הבתולות.** האמור במאנס את הבתולה (דברים כב) קנסו הכתוב נ' כסף בשביל מוהר בתוליה: **שיהא זה כמוהר הבתולות.** הקיש הכתוב קנס המפתה לקנס האונס מה להלן נ' אף כאן נ' ומה כסף האמור כאן 'שקלים' דכתיב "ישקול" אף להלן שקלים דלא תימא מעות: **מכאן סמכו.** מדקרי לה 'מוהר': **נותן לה ממעות קפוטקיא.** בפרק בתרא תנן נשא אשה בא"י וגירשה בקפוטקיא נותן לה ממעות א"י שהן קלות, נשא אשה בקפוטקיא וגירשה בא"י נותן לה ממעות א"י מנין הכתוב בכתובה דאזלינן לקולא לרשב"א נותן לה ממעות קפוטקיא שנשתעבד בהן כשאר מלוה דקסבר כתובה דאורייתא: **אסבוהו כופרי.** הלקוהו מלקיות במקלות חריות של דקל שיש בהן עוקצין כמין קוצין כדאמרינן בסוכה (דף לג.) "ואימא כופרא: דרכיה דרכי נועם כתיב": **מברכתא חביטא ליה.** זונות העיר הזאת ששמה מברכתא חבוטות ושוכבות תמיד לפניו לזנות מאחר שהוא בקי בפתח פתוח: **בחור.** לא מהימן ומסבינן ליה כופרי על שמעיז פניו **נשוי** מהימן ולא מסבינן ליה כופרי: **הטה.** כשהגיע לפתח ביתו הסגור ויש בו דבר מעכבו מלפתוח וכשמטין אותו לצדדין נפתח: **איכא דאמרי.** בלא מתכוין לא שכיח הטיה ולא אמרי' "שמא הטה" אלא כך בדקו "שמא במזיד הטית ועקרת לדשא ועברא" עקרת הדלת והבריח: **הטה במזיד.** במתכוין ובכח: **וכבסו.** שהיו טיפי הדמים מכוסים בשכבת זרע:

גיהוץ

אמר רב נחמן אמר שמואל חכמים תיקנו כו'. משמע דכתובה דרבנן וכן בהאשה רבה (יבמות פט. ושם) גבי אין לה כתובה קאמר מאי טעמא תקינו לה רבנן כתובה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כו' אלמא סתמא דהש"ס סבר דכתובה דרבנן וקשה דנהגו לכתוב בכתובה כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא ואור"ת דסמכינן ארשב"ג דמתני' דפרק בתרא (דף קי:) דמייתי לה נמי בסמוך דאמר נותן לה ממעות קפוטקיא דקסבר כתובה דאורייתא *וקי"ל כרשב"ג במשנתנו ועוד אור"י דלא קיימא לן כר"נ דאשכחנא רב אשי דהוא בתרא דפליג עליה כדמפרש לקמן ברייתא (דף יב.) תני כל שלא מושמש אינו יכול לטעון טענת בתולים אלמא דחייש לשמא משקר ולא אמרינן חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה וכן פי' רבינו יצחק בן רבינו מאיר דרב אשי פליג אדרב נחמן והא דאמרינן בהאשה רבה (יבמות פט. ושם) מ"ט תקינו רבנן כתובה ה"פ מ"ט תקינו רבנן כתובה היכא דתקינו כגון באלמנה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ה"נ תקינו שלא יהא לה כדי שתהא קלה בעיניו להוציאה:

חזקה אין אדם טורח כו'. תימה תינח באשת כהן או בפחותה מג' דמיתסרא עליה הילכך כיון דמפסידה נאמן ולמ"ד נמי לקמן כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כתובה כלל ניחא דהשתא נמי מפסידה שהרי מקח טעות הוא אבל למ"ד יש לה כתובה מנה לא מפסיד מידי אלא שבא להפסידה מכתובתה מנה אבל הסעודה לא מפסיד ואמאי מהימן ונראה דלא מהימן:

הואיל ותקנת חכמים היא לא תגבה כו'. תימה דר"מ אית ליה לקמן בפרק אע"פ (נו: ושם) דכתובה דאורייתא ובפ' הניזקין (גיטין מח: ושם) אמרי' דקסבר ר"מ דכתובת אשה בבינונית משום חינא וכיון דהויא דאורייתא דינה בעידית כדנפקא לן בריש ב"ק (דף ה.) וכונן כאבות לשלם ממיטב דאתיא תחת תחת כתיבה ישלם כסף ואמאי הפקיעו דינה ועוד דלא מישתמיט הנא בשום מקום דאית ליה כתובת אשה ממטלטלי אלא לר"מ כדאמרינן בכל דוכתין (יבמות נט.) הא מני ר"מ היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה ולמ"ד דאורייתא אמאי לא גבי ממטלטלי כמו ניזקין כיון דמהתם ילפינן וי"ל דטעמא שלא יפרשו מהן בני אדם אם יצטרכו למכור עידית או מטלטלים וחשו כדי שיקפצו עליהן בני אדם:

נותן לה ממעות קפוטקיא. תימה לר"י מה ריוח הוא לה שנותן לה מאותם המעות מ"מ אינו נותן לה אלא שוה נ' שקלים ואם היינו אומרים דלעולם צריך ליתן לה שקלים שעומדין שם בקפוטקיא נ' שקלי קפוטקיא ובארץ ישראל נ' שקלים של ארץ ישראל הוה ניחא כדאמרינן גבי ה' סלעים דפדיון בכור בפ' יש בכור (בכורות נ. ושם) לישדר מר תילתא אחריגא דאוסיפו עלייהו ושדר להו מיהו אין נראה דהתם כשהוסיפו בכל מקום הוסיפו אבל כשמוסיפין במקום אחד אין נראה שבכך תשתנה מדה דאורייתא ומיהו בירושלמי דפירקין גרסינן אמתניתין דכתובה מאתים רבי מונא בשם שמואל אמר בשקל הקדש רבי אבא בר בונא אמר מטבע יוצא וכן מסקי התם כמה אמוראי:

מברכתא חביטא ליה. פירוש הלקוהו שמוציא ש"ר על בת ישראל שהרי משקר וכי זונות חבוטות לפניו שיהיה בקי הלכך לא מהימן והא אמר רב נחמן מהימן ומשני מהימן ומסבינן ליה כופרי ורב נחמן דאמר אסבוהו לא משום שלא היה מהימן אלא היה מאמינו ואמר להלקותו לפי שחשוד על הזנות ורב אחא משני כדסבירא לן מעיקרא דלא מהימן ואיירי בבחור ועי"ל בניחותא מברכתא חביטא ליה אף על פי שהוא נאמן הלקוהו לפי שחשוד על הזנות והאמר רב נחמן נאמן ולא פירש להלקותו ומשני מהימן ומסבינן ליה ורב נחמן לא איירי במלקות רב אחא אמר לעולם נאמן דאמר רב נחמן היינו בלא מלקות ובנשוי:

בתולה

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פי"א מהל' אישות הל' א סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' סו סעי' א וסעי' ח:

נג ב מיי' פט"ז שם הל' ג סמג שם טוש"ע שם סי' ק סעי' ב:

נד ג מיי' פ"י שם הל' ז טוש"ע שם סימן סו סעיף ו:

נה ד טוש"ע שם סי' סח סעי' ו בהגהה:

[ועי' תוס' סוטה כז. ד"ה איש]

נו ה ו מיי' פי"א שם הל' יב טוש"ע שם:

נושא/מבנה

ליישב שיטת רשב"ג אי כתובה דאורייתא או דרבנן

תוספות רי"ד

אמר ר"נ אמר שמואל משום ר"ש ב"א חכמים תקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתים ולאלמנה מנה. והם הימנוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם. א"ר חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. פי' המורה אין לחוש שיטעון כך אלא באמת שאם היה שונאה מתחילה לא היה טורח בסעודה לכונסה ומפסיד סעודתו חנם אלא מתחלה [היה] מגרשה והגאון פי' אימתי הבעל מהימן כששניהם טוענים ברי על הפתח הבעל אומר פתח פתוח מצאתי והיא טוענת לא כי אלא פתח נעול מצאת ותרווייהו טענו טענות ברי או הבעל מהימן אבל אם היא מודה ליה אין פתח פתוח מצאת אבל תחתיך נאנסתי ונסתחפה שדך או מוכת עץ אני ואית לי כתובה ואיהו אמר שמא עד שלא ארסתיך והיה מקחי מקח טעות כיון דאיהי טוענת ודאי ואיהו ספק אינו נאמן כדאמר לקמן דפסק שמואל הלכתא כרבן גמליאל דאמר דאשה נאמנת ולא קשיא דשמואל אדשמואל דלא דמי תרתי טעניתא להדדי דהכא טענו ברי וברי והתם טענו ברי ושמא ואית לה מיגו וחזקה. פי' מיגו דאי בעי אמרה מוכת עץ אני תחתיך ולא פסלה נפשה מכהונה וכו' וחזקה דגופה דבתולה נולדה: וראיתי כתוב בה"ג דאי עביד בעל סעודה רבתי דינא הוא דשקיל אודינא מן האשה מטעם רבה ואינו נ"ל דעד כאן לא האמינוהו אלא להפסידה כתובתה שהוא מוחזק בה אבל להוציא ממון ממנה אינו נאמן בטענתו. וכתב רבינו יצחק ז"ל חזינן לגאון דקאמר ה"מ לענין מנה מאתים אבל לתוספת לא מהימן וטעמא דמסתבר הוא דלא תקינו רבנן אלא מנה מאתים אבל תוספת איהו כתב לה מנפשיה הלכך לא מהימן: תנא הואיל וכן דכתובתה תיקון חכמים היא לא תגבה אלא מן הזיבורית. פי' אם באת לגבות כתובתה ויש לו עידית בינונית וזיבורית אין יכולה לומר תן לי עידית או בינונית אלא זיבורית נותן לה ובשויה: רשב"ג אומר כתובת אשה מן התורה. ומי ארשב"ג הכי והא תניא כסף ישקול כמוהר הבתולות מכאן סמכו חכמים לכתובת אשה מן התורה. רשב"ג אומר כתובת אשה אינה מה"ת אלא מדברי סופרים. איפוך ומאי חזית דאפכית בתרייתא איפוך קמייתא. דהא שמעינן ליה לרשב"ג דאמר כתובת אשה דאורייתא פי' דתנן בפ' בתרא דמכילתין נשא אשה בא"י וכו' רשב"ג אומר נותן לה ממעות קפוטקיא פי' נשתעבד בהן כשאר מלוה דקסבר כתובה דאורייתא. עי' בסו"פ: ההוא דאתא לקמיה דרב נחמן אמר פתח פתוח מצאתי אמר להו ר"נ אסבוהו כופרא. פי' הלקוהו בחריות של דקל שיש בהן עוקצין כמין קוצין: מברכתא חביטא ליה. פי' זונות מופקרות היו חבוטות לו שמכיר בפתח פתוח. והאר"נ האומר וכו' נאמן. נאמן ומספינן ליה כופרא. רב אחא משני כאן בבחור כאן בנשוי בחור לא מהימן ומספינן ליה כופרי נשוי מהימן ולא מספינן ליה כופרי: ההוא דאתא לקמיה דר"ג א"ל פ"פ מצאתי. א"ל שמא הטית אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שמהלך באישון לילה ואפילה הטה מצאו פתוח לא הטה מצאו נעול. פי' בהגיעו לפתח ביתו הסגור ויש בו המעכבו מלפתוח. וכשמטין אותו לצדדין נפתח. ואי קשיא היכא שריא ליה. והא אמרן לעיל האומר פ"פ מצאתי מהימן לאוסרה עליו. תשובה אי הוה מהדר ליה ברי לי שלא הטיתי הוה אסורה עליו. אבל כיון דשתיק הרגיש ר"ג מתוך דבריו כמספקא ליה ואין טענתו טענה ברורה ולפיכך שריא עליה:

מבנה

ב' תשובות

ליישב הסתירה ברשב"ג

נושא/מבנה

6 [illegible]

1-2

פתח פתוח

3-6

נושא

נושא

[illegible]

מסורת הש"ס

קדושין מה: [יבמות קו.]

כ"י

[לקמן מו:]

לקמן לה: [כט:]

[ועי' תוס' סוטה כז. ד"ה איש]

לקמן קי:

[illegible]

גליון הש"ס

גמ' חכמים תקנו להם. עיין סנהדרין ח ע"א תד"ה מולא שם רע: